

Búcsú Béres János

(1915 – 2002)

nyugalmazott gimnáziumi tanártól

A Borsod megyei Bánfalván (ma Bánhorváti) született 1915. február 27-én. Az elemi iskolát szülőfalujában járta ki. A polgári elvégzése után Sárospatakon tanult tovább, ahol 1934-ben népiskolai tanítói és református kántori oklevelet szerzett. Majd az egrai tanárképző levelező tagozatán matematika-kémia szakot végzett. Ezután a debreceni egyetem levelező tagozatán középiskolai tanári diplomát szerzett.

1934 és 1942 között Martonyiban az osztatlan református iskolában kántortanító, a falu mindenese. Volt „kisegítő helyettes”, aztán „segéd-tanító”, végül „végleges rendes tanító”.

1942-től 1975-ig, nyugdíjba vonulásáig Borsodon (Borsodot 1950-ben Edelényhez csatolták), majd Edelényben tanít. 1948-ig a borsodi osztatlan református népiskolában kántortanító, majd 1948-tól a két felekezeti iskolából létrehozott állami általános iskolában tanít, majd igazgatója lesz, de 1951-ben, mint „pártonkívülit” leváltják. 1956-ban a „népakarat” visszahelyezi igazgatói posztjára, de ezt 1957-ben hatálytalanítják.

1962-től óraadó, majd 1964-től kinevezett tanár az edelényi gimnáziumban. Tanított kémiát, rajzot, matematikát, énekkart is vezetett. A gimnázium énekkarával háromszor szerepelt a Magyar Rádióban az Éneklő Ifjúság sorozatban. Szerette a szép verseket. Dalokat, dalszövegeket maga is írt. Több hangszeren is játszott. Tizenhárom éven át vezette az edelényi népdalkört. Népzene gyűjtő munkásságát példázza a „Kiöntött a Bódva vize mesz-szire...” című könyve, amely városunk környékének népdalait tartalmazza.

Mindig dolgozott valamilyen érdekes helytörténeti témán. 2002. szeptember 13-án is legújabb könyvével kapcsolatban utazott Miskolcra, de sajnos már nem tért haza, mert a kegyetlen halál hirtelen elragadta.

Az edelényi könyvtár munkatársai kegyelettel őrzik emlékét az Istvánffy-díjat is kiérdemlő helytörténésznek és városunk díszpolgárának, akinek sok dolgozata megtalálható a helytörténeti gyűjteményben.

Írásai ismertetése

Önálló kötetek

„*Kiöntött a Bódva vize messzire...*” Edelény környéki népdalok / gyűjtötte Béres János; [szerk. Slezsák Imre]; [illusztrálta Mezey István]; [kiadta] Edelényi Városi Könyvtár. – Edelény, 1988. – 189 p.: ill.; 20 cm. – (Edelényi Füzetek 2.)

Izenetem. Béres János írásai / Összeáll. és szerk.: Laki-Lukács László. A szerző magánkiadása. – Edelény, 2002. – 86 p. ; ill.

Pályamunkái (kéziratban)

1. A borsodi református népiskola története. 1983. 48 p.
2. A református kántortanítótság utolsó évtizedei... 1984. 142 p. ill.
3. Zavaros a Bódva vize... Népdalgyűjtemény. 1985. 329 p.
4. Gömöri református tanítók emlékezete. 1986. 157 p. ill.
5. Egy trizsi nótafa teljes dalrepertoárja. 1987. 296 p.
6. Diáknaplóm az 1931-32. tanévről – Ördög Ödön legendája. 1989. 70 p.
7. Földvásárlási küzdelmek Martonyiban fél évszázaddal ezelőtt. 1993. 40 p. ill.
8. Szedegetem a sok szép emléket. Életutam. 1995. 190 p. ill.
9. Bánfalvi lakodalom a század elején. 1997. 115 p. ill.
10. Háborús események Borsod községsben. 2000. 32 p. ill.
11. Ajándékozási szokások az iskolában. 2001. 27 p. ill.

Róla szóló cikkek

1. Jókai Mór fája / Hajdu Imre == Észak-Magyarország. 37. évf. 80. sz. 1981. ápr. 4. 10. p.
2. Béres János bemutatása felolvasó estjén az 1986. évi Ünnepi Könyvhét alkalmából. == A Városi Könyvtár Tájékoztatója. 1986. máj.
3. Nyugdíjban, de nem tétlenül / Horpácsi Sándor == Észak-Magyarország. 42. évf. 162. sz. 1986. júl. 11. 4. p.
4. Az első évemet nem akarták igazolni: Beszélgetés Béres János nyugalmazott gimnáziumi tanárral / Bánhegyi Gábor == Észak-Magyarország. 50. évf. 48. sz. 1994. febr. 26. 7. p.
5. A 80 éves Béres János köszöntése ==== A Városi Rendezvények Háza és Könyvtár műsorfüzete. 1995. febr.
6. Örök küzdelem a felejtés ellen: Béres János tanár úr, helytörténeti kutató köszöntése / Cs. Varga István. – ill. == Észak-Magyarország. 51. évf. 48. sz. 1995. febr. 25. 6. p.
7. Születésnap / Kerékgyártó Mihály === Köznevelés. 1995. jún. 2.
8. Nyolc évtizedes helytállás === Észak-Magyarország; Itt-hon. 1995. jún. 6.
9. Díszpolgár lett Edelényben == Észak-Magyarország. 1995. okt. 25.
10. A dalos kedvű kémiatanár === Észak-Magyarország. 1995. okt. 31.
11. Énekelni, zenélni jó. === Új Észak. 1995. dec. 29.
12. Bánfalva örök edelényi lakója / Papp Tímea == Észak-Magyarország. 1997. máj. 13.
13. A 85 éves Béres János köszöntése == Edelényi Műsor. 2000. márc.
14. Béres János és Kisfalusi János köszöntése == A Borsodi Tájház Közleményei 7-8. 65-70. p. (Elmondta Laki-Lukács László, 2000. március 24-én, a Városi Könyvtárban rendezett ünnepségen)

15. Béres János nyugalmazott gimnáziumi tanár, helytörténeti kutató, népdalgyűjtő, emlékiró munkássága / Összeáll., szerk.: Laki-Lukács László (Kézirat gyanánt) Edelény, 2001. 140 p. ill.

Kiadványokban megjelent cikkei, írásai

1. Ördögtanya (elbeszélés) == Magyar Tanítójelöltek Lapja. Szeged, 1933.
2. Élet-halál; A cigányasszony: elbeszélések == Az újdíák. Sárospatak, 1933. 34. sz.
3. A remete: elbeszélés == Sárospataki Ifjúsági Közlöny. 1934.
4. Szeretnék én (nóta) === Magyar Muzsikus. Bp., 1939.
5. Tavasz se volt... (nóta) == Magyar Zenealbum. Bp., 1939.
6. Ablakomban (nóta) === Magyar Muzsikus. Bp., 1939.
7. Napsugarak az iskolában == Felső-Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1939. 1-2. p.
8. Az írástanítás reformja == Néptanítók Lapja. Bp., 1939.
9. Hospitáljunk egymás osztályában == Felső-Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1940. 1. sz.
10. Kis politikusok: elbeszélések == Tanító írók és költők bokrétája: 1. Jászberény, 1941.
11. A jó boltos == Tanító írók és költők bokrétája: 2. Jászberény, 1942.
12. A bor és a költő == Felső-Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1943. 6. sz.
13. Tanítógyűlés Sajószentpéteren == Tanítók Lapja. Debrecen, 1943. 10-11. sz.
14. Hazamegyek a falumba: vezércikk == Felső-Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1944. 1. sz.
15. Kultúrmozgósítás == Felső-Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1944. 2. sz.
16. Talált tárgyak az iskolában == Felső Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1944. 3. sz.
17. Értesítő könyvecske és az osztályzás == Felső-Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1944. 4. sz.
18. Faluvezető tanító == Felső-Magyarországi Tanügy. Miskolc, 1944. 5-6. sz.
19. Az egyházak és az iskolák / Barcza József, Béres János, eta. == Edelény múltjából / szerk. Sápi Vilmos. Edelény, 1973. 585-606. p.
20. Mozdonyikrek == Ludas Matyi. Bp., 1978. 44. sz.
21. Aknák Edelényben és Budapesten == Ludas Matyi. Bp., 1980. 42. sz.
22. Emlékek Jókai Mórról és Kazinczy Gáborról Bánfalván == Napjaink. Miskolc, 1981. 6. sz.
23. Egy volt néptanítóról == Borsodi Művelődés. 1983. 6. sz.
24. Irodalmi emlékek Bánfalván == Szülőföldünk. Miskolc, 1983. 6. sz.
25. Postakutyák és egyéb ebek == Borsod. Edelény, 1989. 3. sz.

26. A Martonyi könyvtár múltjáról == Olvasó Nép. Bp., 1986. 30. sz.
27. Szeresd a virágot... == Borsod. Edelény, 1989. 7-8. sz.
28. A tanítók élet- és munkakörülményei fél évszázaddal ezelőtt Felső-Borsodban == Borsodi Művelődés. 1989. 4. sz.
29. Karózzák a tököt? == Borsod. Edelény, 1990. 1. sz.
30. Népzene-kutatás a Bódva völgyében == Holnap. 1991. 4. sz.
31. Irodalmi emlékek Bánfalván == Izsó Miklós Gimnázium 30. emlékkönyv. Edelény, 1993. 8-13. p.
32. 25 éves az edelényi Hagyományörző Népdalkör === Borsodi Tájház Közleményei 5. 1999. 4. p.

Béres János ravatalánál **Laki-Lukács László búcsúztatója**

(2002. szeptember 19.)

Kedves Gyászoló Család, Gyászoló Gyülekezet!

Úgy van teremtve a világ, hogy minden pillanatban születik valaki és ugyanakkor más el is távozik. Amikor azonban véget ér egy élet, a világ nem ott folytatódik, ahol születése előtt volt. Mert minden ember változtat egy kicsit rajta. A nagyok nemzeteket formálnak át, a magunkfajta a szűkebb pátriára, a családjára, baráti körére, munkatársaira van hatással. Ez a hatás vonja meg az élet mérlegét, hisz van, aki rontja és van, aki jobbítja a világot.

Úgy gondolom – s nemcsak ez a fájdalmas pillanat mondatja ezt velem – János bácsi a jobbítók közé tartozott. Munkáját lelkiismeretesség, precizitás, aprólékos átgondoltság jellemezte. Szűkebb szülőföldjén, városunkban büszkén emlegették az emberek, tisztelték egyszerűségét, tiszta emberségét, segítőkészségét, munkásságát. Vállalta szülőföldjét, a vidéki életformát. Életével, műveivel cfolta meg azokat, akik elutasítják a népszolgálatot. Vállalta ezt a szó nemes értelmében.

Béres János tanító úr Martonyiban az osztatlan református iskolában Gárdonyi „lám pása”: a falu mindenese volt. S így volt ez Borsodon, Edelényben, az állami általános iskolában, később a gimnáziumban is. Tanít kémiát, matematikát, rajzot és énekkart vezet.

Kettős meggyőződés élteti: az emberek jobbá nevelhetők és többre taníthatók. Eszmények vonzzák: a lét hármasszölopja, az igaz, a szép és a jó szeretete. A hivatást szerető tanár megtestesítőjeként a szellemi kincsek szétosztása, az adás, az adhatás volt lételeme. Az adásban a szeretet a lé-

nyeg. Benne a kegyelem lelke munkálkodik. Nem a szerzésért, hanem a szeretetért dolgozik. Épít, buzdít, vigasztal. Nem szerepjáték, ha létének célt és értelmet a hivatás ad. S ezáltal egyéni magasabb rendű távlatot kap. Azért tartom ezt különösen fontosnak, mert manapság a sikeres, eredményes élet nemcsak kiváló igényességet kíván, de egyfajta törtetést, gátlástalanságot, mondhatni tisztességtelenséget feltételez. Ilyenkor az erkölcsi tartás, a tisztesség felértékelődik.

Igazi lokálpatriótaként tudja: szülőföldje, lakóhelye attól is szép, amit róla írnak, dalolnak, a szívükben gondolnak az emberek. Diákkorától kezdve gyűjtötte, s több mint negyedszázados nyugdíjas éve alatt összegezte, formába öntötte életpályájáról, „az édes Kis-Hazáról” összeszedetetett sok szép emléket, dalt. Számos díjazott néprajzi és helytörténeti pályamunkája, tanulmánya ennek az eredménye. Népzene-gyűjtő munkásságát reprezentálja a „Kiöntött a Bódva vize messzire...” című nyomtatásban megjelent népdalgyűjteménye. Publicisztikai írásait az év elején megjelent „Izenetem” című kötetben tette közzé.

Vasdiplomás tanító, aranydiplomás tanár volt. Büszke volt arra, hogy kiérdemelte, megkapta 1995-ben a helytörténeti kutatóknak járó „Istvánffy Gyula díjat”, s a városunkban kifejtett teljes életművéért az „Edelény díszpolgára” címet.

Egy tudós tanári életpálya zárult le most. A veszteség felett érzett fájdalom csekély súlyúvá teszi a szavakat, de ahogy múlik az idő, mindannyian rádöbbenünk, hogy az emlékezet az ember legcsodálatosabb képessége. Erősebb lehet, mint a márványba vésett üzenet. Mert az ember nem más, mint maga az emlék. Nem testi mivoltunk hordozza a lényegünket, hanem a minket ismerők emlékezete, közös élményeink, a műveink adta élmények. Ez az emlékezet mond felettünk ítéletet, sújt le, vagy emel fel. Ahogy a Biblia fogalmazza: az igaznak emlékezete áldott.

Kedves János Bácsi! Rád, mint igaz emberre fogunk emlékezni, mert rosszra alig emlékezhetünk. Ő már megérkezett. Még látom alakját a Bódva hídján jöve, a könyvtári és a tájházi rendezvényeken; még fülembe cseng hangja, ahogy fogad otthonában és szíves szóval betessékel. Feltörnek és külön új életet kezdenek a leírt vagy elmondott szavak, és folyton változva, alakulva a nemzedékek egymástól tanuló láncolatán át hirdetik az egyetlen lehetséges utat, melyet ő is vallott, hogy van, hogy van, hogy van tovább.

De most szomorúan állnak itt és búcsúznak a Borsodi és a Szabó Lőrinc Általános Iskola képviselői, az Izsó Miklós Gimnázium és Szakképző Iskola – ahol 13 éven át dolgozott, s ahonnan 27 éve ment nyugdíjba – munkatársai, tanulói.

Búcsút vesz Tőle a szülőfalu, Bánfalva egyházközsége, népe. Sajnálják, hogy a róluk, nekik készülő új könyve megjelenését már nem érhetette meg, nem örülhettek együtt a könyvnek. Emlékét ezúton is megőrzik, megtartják.

Búcsúznak a martonyi-i és borsodi református gyülekezet tagjai lelkészeikkel együtt, megőrzik jó emlékezetükben. Nem feledik a márciusi borsodi könyvbemutatót.

Búcsút vesznek Tőle a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Honismereti Egyesület, az edelényi Művelődési Központ, Könyvtár és Múzeum munkatársai, zeneközösségeinek tagjai. Elsősorban a Hagyományörző Népdalkör régi és mai énekesei. A kör, melynek alapító vezetője volt 13 éven át, s amely csoport vezetését hú tanítványai vitték, viszik tovább.

Búcsúznak régi s idős barátai, kollégái, akikkel együtt dolgozott, vagy akikkel közös gondokba merültek, és azok családtagjai. A méhész szakcsoport tagjai, főleg azok, akiket Ő tanított a méhészet szeretetére.

Megrendülten búcsúznak velem együtt a volt martonyi-i, a borsodi, az edelényi általános iskolai és gimnáziumi tanítványai.

Saját gyászomban atyai barátomra, önzetlen segítőmre gondolok akkor, amikor búcsúzó.

A végső búcsú nehéz perceiben megköszönöm, kedves Tanár Úr, János bácsi, életművedet és a nekem nyújtott sok szakmai és baráti segítséget.

Izenjük az örökkévalóságba: a fiak úgy lettek folytatói apáik munkájának, hogy az ő lányomukat sem temetheti be a hó. Legfeljebb tavaszig. Álmodjál szép, virágos tavaszt mindörökké, nyugodjál békében.